

POP UP: DSM-direktiivi ja EUT:n uunituore ratkaisu

Puola v. komissio ja neuvosto C-401/19

Tuomas Mylly,
Professori, Turun yliopisto
Johtaja, IPR University Center
tuomyl@utu.fi

4. toukokuuta 2022, Turku

Mistä tapauksessa oli kyse?

- Puola vaati DSM-direktiivin 17(4) artiklan tai vaihtoehtoisesti koko 17 artiklan kumoamista **sanan- ja tiedonvälityksen vapauden** perusteella ("sananvapaus").
- Puolan argumentti: 17 artikla käytännössä edellyttää algoritmista ennakkollista suodatusta (ennakkosensuuri) ja sananvapauden takeet ovat riittämättömät.
- **AG** antoi ehdotuksensa 15.7.2021 → **Ei kumota**, koska artiklaa 17 **mahdollista ja välttämätöntä** tulkita **perusoikeuksien mukaisesti**.
  - Totesi, että artikla **tosiasiassa johtaa** usein **ennakkolliseen algoritmiseen suodatukseen**: ollaan sananvapauden **ydinalueella**, oltava riittävät takeet sananvapauden toteutumisesta.
  - Sananvapaus ja käyttäjien oikeudet turvattu erityisesti 17(7)-17(9) artiklassa: nämä turvattava sekä *ex ante* (AG:n korostus tässä) & *ex post* (täydentävä rooli).
  - Artikla 17(7) on sanamuodoltaan **pakottavampi** kuin 17(4) artikla: *'lainsäätäjä on katsonut, että laillisia sisältöjä estävät "väärät positiiviset" tapaukset olisivat vakavampia kuin tiettyjä laittomia sisältöjä sallivat "väärät negatiiviset" tapaukset.'*
  - Sisällönjakopalvelua ei saa asettaa tuomarin rooliin (yleisen valvontavelvollisuuden kieltö, joka suojaa myös sananvapautta) → vain **'täysin selvät'** loukkaukset estettävä ennalta.

EUT:n tuomio: yleisluonnehdinta

- Ei pannukakkua, vaan: EUT seurasi AG:n ehdotusta ja viittasi siihen monilta osin hyväksyvästi → tiukat rajat ennakkolisille estoille.
- Vahva sananvapauden *ex ante* -takeiden korostus, merkitystä algoritmisten suodatusjärjestelmien osalta laajemminkin.
- Paljon viittauksia EIT:n tuomioihin, tämäkin jossain määrin uutta.
- Poikkeuksissa ja rajoituksissa kyse “*käyttäjien oikeuksista*”.
- Tuomion pituus noin 1/3 AG:n ehdotuksesta → joiltain osin epävarmuutta, keskeisiltä osin AG:n ehdotus täydentää EUT:n tuomiota (esim. AG:n ehdotuksen päätelmät “*kaikesta edellä esitetystä*” k. 191-193, joihin EUT hyväksyvästi viittaa).

Peruslähtökohdat

- K. 54-55: Art 17 johtaa väistämättä automaattisiin tunnistamis- ja suodatusvälineisiin → sananvapauden (EUPOK 11 artikla) rajoitus.
  - Mutta tämä on vasta analyysin alku, koska perusoikeuksien rajoitukset voidaan oikeuttaa jos oikeuden ydinalueeseen (“keskeiseen sisältöön”) ei kajota.
- Lailla säätämisen edellytys (64 k.), suhteellisuusperiaate (65 k.), oikeuksien välinen tasapaino (66 k.) jne.: EUT käy läpi yleiset opit EU-perusoikeuksista.
- K. 67: *“Kyseisessä säännöstössä on erityisesti mainittava, missä olosuhteissa ja millä edellytyksillä tällainen toimenpide [oikeuksien käytön rajoitus] voidaan toteuttaa, jotta taataan, että puuttuminen rajoittuu täysin välttämättömään. Tarve tällaisista takeista on tärkeä varsinkin silloin, kun oikeuksiin puuttuminen johtuu automaattisesta menetelmästä.”* + viittaus Facebook Ireland ja Schrems -tapaus.
- K. 68: **ennakkorajoitukset** muodostavat niin **suuria vaaroja sananvapaudelle**, että niiden on kuuluttava **erityisen tiukkaan oikeudelliseen kehykseen**.

Oikeuden ydinsisältö

- K. 76-81: oikeuden ydinsisältöön ei kajota, koska 17(7) artiklassa “*säädetään täsmällisestä tuloksesta, joka on saavutettava*” + direktiivin 17(9) artiklan mukaan ”*ei saa millään tavoin vaikuttaa oikeutettuun käyttöön, kuten unionin oikeudessa säädettyjen poikkeusten tai rajoitusten nojalla tapahtuvaan käyttöön.*”
- K. 80: Art. 17(4) täytäntöönpano ei saa johtaa toimiin, jotka vaikuttaisivat laillista sisältöä jakavien käyttäjien perusoikeuden keskeiseen sisältöön.
- EUT kytki siten 17(7) artiklan mukaiset takeet siihen, että sananvapauden ydinsisältöä ei loukata → ilman näitä takeita 17 artikla olisi pitänyt kumota (ilman tarvetta suhteellisuuspunninnalle).

Suhteellisuuspunninta yleisesti

- K. 82-98: **suhteellisuuspunninta**, sisältäen *aluksi, seuraavaksi ja lopuksi* -pääkohdat (k. 82-84); lopuksi -pääkohdan numeroidut alaperustelut 1-6 (k. 85-97) ja niiden sisäiset alaperustelut...
- Art 17(7) ja 17(9) mukana **ydinsisältö**analyysissä ja **suhteellisuus**punninnassa, siksi niitä käsitellään useaan otteeseen.
- K. 82: tekijänoikeus ja tähän liittyvä omistusoikeus (EUPOK 17.2 art) **oikeutettu sananvapauden rajoitusperuste**, tekijänoikeus voi rajata sananvapautta myös 17 artiklan yhteydessä.
- K. 83: **valittu keino** (art 17) on **sovelias ja tarpeen** tämän oikeutetun sananvapauden rajoitusperusteen toteuttamiseksi.
- K. 84: 17(4) artikla ei rajoita suhteettomasti sananvapautta, koska... (ns. **strictu sensu suhteellisuuspunninta**, k. 85-98). Tästä lisää seur...

Suhteellisuuspunninta – laillisen sisällön lataamisen estot ja tekijänoik. rajoitukset

- K. 85: Automaattisiin tunnistamis- ja suodatusvälineisiin liittyvän sananvapausvaaran takia 17(7) ja 17(9) artiklat asettavat **selvän** ja **täsmällisen** rajan 17(4) artiklan mukaisille toimenpiteille, “**sulkemalla erityisesti pois toimenpiteet, joilla suodatetaan ja estetään laillista sisältöä palveluun lataamisen yhteydessä.**” + **viittaus AG 164, 165, 191-3 k.**
- K. 87: Tekijänoikeuden poikkeuksilla ja rajoituksilla “*luodaan oikeuksia teosten tai muun suojatun aineiston käyttäjille*”, osa perusoikeuksien tasapainoa. → niiden turvaaminen on oikeasuhtaisuuden edellytys.
- K. 87: **Lainaukset, arvostelu, selostus, karikatyyri, parodia tai pastissi** perustuvat InfoSoc dir. **5 artiklan vapaaehtoisein rajoituksiin**: koska “**erityinen merkitys sananvapaudelle ja taiteen vapaudelle ja näin ollen mainitulle oikeudenmukaiselle tasapainolle**”, tehtiin 17 artiklassa **pakolliseksi ”yhdenmukaisen suojan”** aikaansaamiseksi.

Suhteellisuuspunninta – palveluntarjoajalle toimitettavat tiedot

- K. 89: oikeuksien haltijoiden 17(4)(b) ja (c) kohtien mukaan toimitettava palveluntarjoajille merkitykselliset ja tarvittavat tiedot sisällöistä, tietojen oltava ”*epäilyksettä tällaisia*”, jotta palveluntarjoajan vastuu mahdollisesti voisi toteutua.
- Myös tämä edellytys suojaa EUT:n mukaan sananvapautta, po. edellytystä on tällöin tulkittava sananvapauden valossa tiukasti.

Suhteellisuuspunninta – yleisen seurantavelvoitteen kielto

- K. 90: Yleisen seurantavelvoitteen kielto 17(8) artiklassa **lisätää** sananvapaudelle.
- K. 90: Palvelujen tarjoajilla *“ei voi olla velvollisuutta estää sellaisten sisältöjen lataamista ja saattamista yleisön saataville, joiden laittomiksi toteaminen **edellyttäisi** niiden osalta **sisällön itsenäistä arviointia** oikeudenhaltijoiden toimittamien tietojen sekä tekijänoikeuksia koskevien mahdollisten poikkeusten ja rajoitusten kannalta”* + viittaus Glawischnig-Piesczek -tapaus.
- K. 91: Tämä voi oikeutetusti johtaa siihen, että vasta oikeudenhaltijan riittävästi perustellun, yksiselitteisen ja sananvapauden kannalta ongelmattoman poistopyynnön jälkeen poistetaan alustalta.
- K. 92: Edellä sanottu on perusteltua myös EUPOK 17(2) artiklan valossa → tekijänoikeuteen liittyvä omaisuudensuoja ei EUT:n mukaan ehdoton.

Suhteellisuuspunninta – jälkikäteiset oikeussuojakeinot ja parhaat käytänteet

- K. 93: Art 17(9) jälkikäteiset menettelylliset takeet “*täydentävät*” 17(7) ja 17(8) mukaisia sananvapauden takeita ”*tilanteissa, joissa viimeksi mainituissa säännöksissä asetetuista takeista huolimatta näiden palvelujen tarjoajat estävät kuitenkin virheellisesti tai perusteettomasti laillisia sisältöjä.*”
- K. 96-97: Art 17(10) mukaisissa vuoropuheluissa parhaista käytänteistä ja ohjeissa taattava ”*tasapaino* perusoikeuksien välillä *sekä poikkeusten ja rajoitusten käyttö*” + käyttäjien järjestöjen saatava tätä varten riittävät tiedot alustayrityksiltä käytäntöjen toiminnasta 17(4) artiklan osalta.

EUT:n tekemä yhteenveto ja painokas muistutus jäsenvaltioille

- K. 98: Artikla 17 läpäisi perusoikeuksien rajoitustestin tuomion 72-97 k. mainituilla perusteilla.
- K. 99: Muistutus jäsenvaltioille – jäsenvaltioiden on täytäntöönpannessaan 17 artikla **saavutettava tuomion mukainen oikeuksien välinen tasapaino**.
  - Kansallisten **viranomaisten** ja **tuomioistuinten** on tämän jälkeen pannessaan täytäntöön mainitun säännöksen noudattamisen edellyttämiä toimenpiteitä **tulkittava** kansallista oikeuttaan 17 artiklan mukaisesti (=EUT:n tulkinta siitä).
  - Viranomaisten ja tuomioistuinten varottava nojautumasta sellaiseen 17 artiklan tulkintaan, joka johtaisi ristiriitaan mainittujen perusoikeuksien kanssa tai muiden unionin oikeuden yleisten periaatteiden, kuten suhteellisuusperiaatteen, kanssa (=EUT:n tulkinta niistä).
  - EUT:n **sanaton viesti**: virheelliset täytäntöönpanot, jotka eivät EUT:n tuomion mukaisia, korjattava, ja siihen asti ja tämän jälkeenkin kans. viranomaisten ja tuomioistuinten toteutettava EUT:n tuomion mukainen oikeuksien tasapaino ja tulkinta 17 artiklasta → tulkinta-, perusoikeus- ja välitön oikeusvaikutus, valtion mahd. vahingonkorvausvastuu.

Oma yhteenvetoni (1)

- EUT otti huomioon 17 artiklan **tosiasialliset** vaikutukset (olisi voinut piiloutua 17 artiklan sanojen taakse: 17 artiklassa ei puhuta suoraan automatisoiduista ennakkollisista estoista).
- Kun *automatisoitujen ennakkollisten* estojen alueella: ydinalue vaarassa → Vain 17(7)-17(9) artiklan takeet säästivät kumoamiselta ilman suhteellisuuspunnintaa (ydinalue).
- Suhteellisuuspunninnassa *strictu sensu* EUT tunnisti ja tulkitse lisätakeita sananvapauden ja käyttäjien oikeuksien toteutumiseksi → 17 artiklan hyväksyttävyyden edellytyksenä ovat tiukasti tulkitut sananvap. ja käyttäjien oikeuksien takeet.

Oma yhteenvetoni (2)

- Sananvapauden ja käyttäjien oikeuksien *ex ante* takeet ensisijaiset: 17(7) art. ehdottomampi kuin 17(4) art. Jälkikäteiset oikeussuojakeinot 17(9) art. täydentävät 17(7) artiklan tulosta koskevaa määräystä.
- Tuomiossa ei **täysin selvän** loukkauksen käsitettä (AG), mutta tämän **tyyppinen** seuraa käytännössä ratkaisun sanamuodoista ja logiikasta → automaattinen ennakkollinen suodatus on sallittu, mutta laillisen sisällön eston oltava satunnaista. Lopputulos ratkaisee. Laillinen sisältö= public domain, sopimus/lupa, mikä tahansa tekijänoikeuden poikkeus tai rajoitus.
- Käyttäjien oikeuksien (poikkeukset ja rajoitukset) riittävä, EU-oikeuden mukainen toteuttaminen edellytys oikeuksien väliselle tasapainolle.
- Tuomiota syytä lukea AG:n ehdotuksen kanssa.